

3. Terugblik 100 jaar VFG door Bearn Bilker, burgemeester Kollumerland c.a.

Marijke geeft het woord aan geschiedeniskenner bij uitstek, de heer Bearn Bilker. Hij heeft zich afgevraagd waarom in de Eerste Wereldoorlog de Vereniging Friese Gemeenten werd opgericht. Veel activiteiten werden in die tijd belemmerd door de oorlogsvraagstukken. Bilker vertelt: "De directe aanleidingen waren: de betekenis van de werkloosheidsverzekering en de bemoeienis van de gemeentebesturen daarmee, en onderlinge risicoverzekering van de ongevallenverzekering van de gemeentewerkers aan de Centrale Werkgeversrisicobank te Amsterdam. De directe aanleiding was eigenlijk: het bevorderen van de gemeenschappelijke aankoop van de benodigde turf voor de gemeenten. 22 gemeenten werden meteen lid van afdeling Fryslân van de VNG en binnen een jaar waren het er al 26. De eerste voorzitter van de VFG was de heer J.H.H. Piccardt, burgemeester van Wonseradeel. Zijn borstbeeld staat in Groningen. Uit de stukken blijkt dat het gemeenschappelijk belang voorop stond, zoals grondberging bij slatting van vaarten, een uniforme regeling in Fryslân voor het bevesten van de gemeentewateren, onderling hulp tonen bij de brandweer bij het blussen van branden en het doen uitgeven van gemeentedrukwerken. In 1921 komen er nog zes gemeenten bij, waaronder Leeuwarden. De discussie die door de jaren heen steeds terugkomt gaat over de aanleg van wegen, want er komt steeds meer modern verkeer. In 1930 zijn alle gemeenten eindelijk lid, behalve Dantumadeel en Schiermonnikoog. De voorzitter is dan al jaren de heer Pals, burgemeester van Menaldumadeel. De gemeenten kopen nu steeds meer gezamenlijk in: basalt, ballast, grint, zand, wegenteer en asfalt en dat werd uitgebreid met: aanschaf van drukwerk, kantoerbehoefden, leerboeken van scholen en uniformen van landwachters. In 1938 wordt Pals herbenoemd als voorzitter en de heer Falkena, burgemeester van Heerenveen, wordt vicevoorzitter. Een kwestie van patiëntenopname in ziekenhuizen kwam nu op de agenda. Er moest controle komen op ziekenhuisopnames en vooral de duur daarvan. De kwestie bleef hangen tot de Tweede Wereldoorlog en toen hoefde het niet meer.

In de Tweede Wereldoorlog is de afdeling Fryslân van de Nederlandse Gemeenten non-actief. De voorzitter, Pals, was in augustus 1940 gestorven en de nieuwe voorzitter is mr Sybrand van Haersma Buma. Hij is dat maar kort, want vanwege zijn verzet tegen de Duitse overheersing wordt hij gevangengenomen en komt om in concentratiekamp Neuengamme in december 1942. Ook de secretaris van het verenigingsbestuur, de heer Haitzma, kwam om het leven in de oorlog, pal voor de bevrijding in 1945 in Duitsland, want hij zat heel diep in het verzet. De heer Israëls, gemeentesecretaris van Smallingerland en lid van het bestuur, was ook naar Duitsland vervoerd maar kwam weer terug. In de oorlog hadden de heer Falkena en de heer Bakker, een ambtenaar van de gemeente Leeuwarden, het waarnemerschap van de Friese afdeling op zich genomen, zij het slechts oppervlakkig. Na de oorlog komen de gemeenten weer samen en dat is op 27 september 1946. Er werd gesproken over het thema wederopbouw, de centrale gasvoorziening en de organisatie van de politie. De nieuwe burgemeester van Heerenveen, de heer Kuperus, wordt benoemd tot voorzitter. Dantumadeel was nu lid geworden en prompt werd burgemeester Van der Herberg bestuurslid van de VFG. In de vijftiger en zestiger jaren valt er weinig te beleven. Er zijn nauwelijks archiefstukken en zes jaar lang bestaat het bestuur uit dezelfde personen. Er komen wel grote vraagstukken aan de orde, zoals woningnood. Voor het eerst is sprake van het thema welzijn.

In 1970 komt er een lijst met 54 organisaties waarin vertegenwoordigers van de Friese gemeenten deelnemen, zoals het Fries orkest, de Kunstbaan Heerenveen, Commissie Woningverdeling. Na zestien jaar voorzitter te zijn geweest treedt de heer Kuperus af.

De vraag rijst hoe de gemeenten in de toekomst hun taken het beste kunnen uitvoeren. Nederland wordt meer en meer een verzorgingsstaat en de gemeenten kunnen lang niet altijd voldoen aan de verlangens van de burgers. Samenwerken is dus het parool. In 1975 worden drie regio's gevormd: Fryslân-Noord, Fryslân-Zuidwest en de Friese Wouden. Er komt een regionale brandweer voor drie regio's en drie GGD's en er komen coördinerende taken op regioniveau. De regio's bevallen echter niet omdat ze te ver van de gemeenten af staan. In 1983 en 1985 vindt in Fryslân de grootste herindeling plaats. Er komt een werkgroep: 'De VFG doet van harte mee', onder leiding van gedeputeerde Eringa. De emoties lopen hoog op, her en der zijn acties. De Tweede en Eerste Kamer hakken de knopen door.

Een vraag in Mentimeter voor de aanwezigen: "Op 19 oktober 1983 waren er verkiezingen. Hoeveel bestaande gemeenten werden per 1 januari 1984 heringedeeld in hoeveel nieuwe gemeenten?" Het antwoord is: "Van 21 gemeenten naar negen nieuwe." In Boarnsterhim en Nijefurd zijn lange tijd nog problemen geweest na de herindeling. Begin jaren negentig was het thema op de ledenvergadering: bestuurlijke vernieuwing in Fryslân. Voorzitter was toen mr. Bernhard van Haersma Buma, de zoon van de vorige. Er komt een bestuurlijk-ambtelijke werkgroep onder leiding van gedeputeerde Akke Brandenburg en een rapport over de bestuurlijke toekomst. Twee rapporten verschijnen, over de herverkaveling van de taken tussen Rijk, provincie en gemeenten. In 1995 kwam een rapport van de stuurgroep bestuurlijke vernieuwing met de titel 'Tuskenspul'. In 1996 werd Peter de Jonge, de nieuwe burgemeester van Heerenveen, voorzitter van de VFG. En in 1997 verscheen het fameuze rapport 'Fryslân Fernijt'. De drie Friese regio's werden opgeheven en daarvoor in de plaats kwam één GGD en één Friese regionale brandweer. De VFG moest overgaan tot een commissiestructuur. Van 1998 tot nu toe is er veel overleg geweest in die commissies, bijvoorbeeld over de iepziektebestrijding, provinsjale himmelaksjes, de brede jeugdzorg in Fryslân, herstructurering VVV's en herstructurering bibliotheekwerk. In 2002 werd na advies van een werkgroep de commissiestructuur weer afgeschaft, want het nadeel was dat in de commissies niet alle gemeenten zaten. In 2002 kwam de positie van het raadslid aan de orde en kwamen er discussies over de democratie en de griffier in het VFG-bestuur. Het rapport 'Lokaal bestjoer yn Fryslân en hoe fierder?' verscheen en ging over knelpunten in de bestuurskracht bij de gemeenten. Er werd gesproken over een gezamenlijke aanbesteding van elektriciteit en groene stroom.

In april 2004 wordt voor het eerst een wethouder voorzitter van de VFG: wethouder Gerrit Krol van Leeuwarden. Dat jaar was het project 'Versterking bestuurlijke organisatie, de eerste stappen naar herverkaveling door herindeling'. Het werk van de VFG bestaat deze jaren verreweg het meest uit overleg, afstemming, lange vergaderingen en deelnames. Op 14 september 2007 is het groot feest in De Lawei in verband met het negentigjarig bestaan van de VFG met 350 aanwezige bestuurders onder leiding van ceremoniemeester Rients Gratama, die pas overleden is. In 2007 worden met de provincie de 'Fryske fiergesichten' besproken, een inventarisatie van ideeën van burgers vooral op het gebied van toerisme en recreatie. Dan komt de aanbesteding van de openbare verlichting op de agenda. Het jaarcongres van de VFG vindt plaats in het jaar 2010. In dat jaar wordt Tjeerd van der Zwan voorzitter van de VFG. De VFG gaat in 2011 aandacht schenken aan cultuur met het oog op 'Fryslân Kulturele Haadstêd 2018'. De vereniging is tot nu bezig met de volgende agendapunten: werk en inkomen, jeugdwerkloosheid, jeugdzorg, opvang en integratie vluchtelingen, positie van het raadslid en democratie en het sociaal domein. Men is continu bezig met het proces van herindeling, op basis van geleidelijkheid en van onderop."